

МЕДІАДОСЛІДЖЕННЯ

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2022: 51; 239–250 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2022.51.11413>

УДК 070(477:100)"1930"

УКРАЇНА В МІЖНАРОДНІЙ ПРЕСІ У 1930 р. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЛЬВІВСЬКОГО ЧАСОПISУ «ДІЛО»)

Мар'ян Житарюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна,
e-mail: maryan.zhytaryuk@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-5690-5701>*

У статті систематизовано публікації у міжнародній пресі 1930 р. про Україну за матеріалами львівського часопису «Діло». Виокремлено й узагальнено важливі політичні питання, зокрема: більшовизм на теренах Радянської України, розправа над українською інтелігенцією (Спілка Визволення України), трактування «української політичної проблеми» в європейських країнах.

Ключові слова: Україна, Польща, Радянський Союз, «Діло», міжнародна преса, дайджест, 1930 рік.

Постановка проблеми

Україна в міжнародній пресі міжвоєнного періоду потребує комплексного підходу в осмисленні політичних, національних, історичних, культурологічних аспектів. З одного боку, складається враження, що тут майже все вивчено і сказано. З іншого боку, при більш детальному осмисленні, навпаки, стає зрозуміло, що нерідко домінує загальне, не завжди коректне сприйняття складних соціокультурних проблем українського народу в умовах відсутності своєї держави, перебування під впливом Радянського Союзу, Польщі, Румунії та Чехословаччини напередодні глобальних геополітичних змін, під час і після Другої світової війни.

Актуальність теми впливає з потреби доповнити матеріали з вивчення «українського питання», з розуміння того, що міжвоєнний період, переважно 30-ті рр. ХХ ст., – це сконцентрований історико-політичний період, який відображений у документах, архівах, свідченнях очевидців та на газетних і журнальних шпальтах. Щоб його осягнути точніше і виваженіше з погляду журналістикознавства, потрібно здійснити серію окремих досліджень. Щоб акцентувати на проблематиці і специфіці відображення, необхідно детальніше й уважніше вивчати опубліковані матеріали. А їх протягом десятиліття (30-ті рр. ХХ ст.) – тисячі. Скажімо, в газеті «Діло» тільки в перші три місяці 1930 р. ми знаходимо понад 100 публікацій на міжнародну тема-

тику. Тому ми звужуємо матеріали дослідження у цій статті – вивчаємо перекладні матеріали (дайджест) із зарубіжної преси.

Мета статті – зосередити увагу на українській тематиці у міжнародній пресі на основі перекладів і коментарів про закордонні публікації в часописі «Діло» у 1930 р.

Завдання публікації – осмислити виявлені тексти в контексті геополітичного конструювання напередодні Другої світової війни; доповнити історію української та зарубіжної журналістики, її джерельну базу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Вивченню окресленої проблеми передують низка наукових досліджень, здійснених переважно в роки незалежності. Це праці професора Ю. Г. Шаповала, С. А. Костя, М. Г. Житарюка, колективу Науково-дослідного інституту пресознавства Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника, який упродовж десятиліть щороку видає науковий збірник. Науковий співробітник відділу україніки ЛНБ імені В. Стефаника Костянтин Курилишин у 2015 р. розпочав багатотомне видання про часопис «Діло». Сьогодні триває робота над сьомим томом, що охоплюватиме бібліографію з вересня 1914 р. до квітня 1923 р. У цих працях досліджено різні аспекти галицької періодики, однак у контексті опрацювання публікацій-передруків із західної преси бачимо потенціал доповнення, розкриття, уточнення.

Методологічна основа дослідження

У статті використано *метод наукового опрацювання першоджерел*, знайдених у спецфондах Наукової бібліотеки ЛНУ ім. І. Франка, зокрема, підшивок газети «Діло» за 1930 р. Опрацьовано 252 публікації, частина з яких – у кількох подачах. На основі *наукового реферування* виокремлено 15 публікацій на політичну тематику з ключовим словом «Україна» на основі перекладених першоджерел з іноземних ЗМІ (*метод наукового пошуку*), тобто фактично застосовано *проблемно-тематичний аналіз* з метою осмислення порушених проблем (*концептуальний аналіз*) і підготування певних висновків та узагальнень (*методи синтезу, індукції й дедукції*).

Виклад основного матеріалу дослідження

Сьогодні, в умовах державної самостійності, логічно відійти від звичного в радянську і пострадянську добу терміну «українська проблема», який зазвичай використовували на позначення слова «Україна» в політичному, історичному, національному, релігійному та інших аспектах. В умовах Радянської України науковцям було небезпечно вживати слово «Україна», тим паче в текстах на позначення міжнародних подій чи в публікаціях у закордонній пресі. Українці – були, українські землі – були, а України – не було, хіба що певні проблеми, пов'язані з нею. Виходячи з цього, у цій статті ми говоримо «Україна». Без локалізування чи обмеження термінами «Західна», «Східна», «Північна», «Південна», «Центральна», «Лівобережна», «Правобережна», «Польська», «Румунська», «Чехословацька», «Радянська».

У нашому розумінні Україна – це не тільки конкретна територія, а й українська духовність, національне усвідомлення, історична пам'ять, а найголовніше – мова, яка, за слушним висловом О. Федик, є духовним адекватом світу (дійсності), а не лишень засобом спілкування, способом комунікування, як прийнято вважати. Як показує історія, можна все життя вважати себе і бути українцем не тільки на рідній землі, а й на чужині. Український світ у такий спосіб примножується. Однак відомо й інше: без успішної політичної держави України не могло бути і не буде. Коли сьо-

годні за рідну українську мову вбивають на Донбасі та в Запоріжжі, то, очевидно, що багато чого не зроблено за час Незалежності або зроблено неправильно. Тому нашим ворогам і задрісникам так важливо, щоб Україна не стала успішною, щоб українці не стали щасливими на рідній землі, а змушені були постійно виїжджати у світі з метою утримання власних родин. Спочатку недалекоглядні та продажні політики реалізовували план національного розбрату за схемою «синьо-жовті – помаранчеві», «Схід – Захід», «бандери-фашисти – захисники-ветерани», а тепер, в умовах війни Росії проти України, ділять суспільство на «вакцинованих/захищених/безпечних – невакцинованих/незахищених/небезпечних», на тих, хто працює та отримує зарплатню, і на тих, хто відсторонений від роботи і приречений на голодну смерть. І допоки нами стрясатимуть ось такі потрясіння, доки вони будуть елементами державної політики, доти не йтиметься про жоден розвиток, хіба що виживання...

Попри відсутність політичної Української держави, у міжвоєнний період, як і раніше, була українська інтелігенція: письменники, публіцисти, деякі політичні діячі. Навчена гірким досвідом попередніх років, частина з них чітко усвідомлювала, що необхідно відродити Україну як політичний суб'єкт, відкинувши певні преференції колонізаторів. Такої позиції дотримувались автори та видавці «Діла», які, попри небезпеку арешту, конфіскації числа, намагалися займати чітку національну позицію, боронити її, відстоювати на всіляких форумах, головне – за допомогою слова. Один із способів донесення інформації про українців, українські землі у світі – переклади здебільшого проукраїнських виступів за кордоном, у чужій пресі. За цими «мазками» можна відтворити картину бачення і трактування України (колоніальної чи такої, що заслуговує на свою державу). Не можна сказати, що вона завше зрозуміла, чітка, виразна, справедлива, проте на ній є елементи обрисів постання нашої Незалежності в майбутньому.

Як першу у 1930 р. виокремимо публікацію О. І. Бочковського, в якій він аналізує ставлення політичного і державного діяча, президента Чехословаччини, професора Томаша Масарика крізь призму книжки «Всесвітня революція» (Спогади й уваги 1914-1918) та останні публіцистичні й наукові праці, зокрема ті, що стосуються «української справи і тому заслуговують на увагу українського громадянства». Рецензуючи оприлюднені напередодні спогади Т. Масарика у львівському українському кооперативному видавництві «Червона Калина», О. Бочковський звертає увагу на те, що Т. Масарик присвячує чимало уваги національному питанню загалом та конкретним його проявам у Центральній та Східній Європі зокрема. Для нас цікаво те, що, всупереч звичному раніше терміну «малороси», Т. Масарик уживає слово «українці»: «Для чехословаків постали політичні ускладнення на Україні у зв'язку, з одного боку, з більшовиками, а з другого – зі самостійницькими тенденціями на Україні. Чехи не могли спершу зорієнтуватися у нових відносинах між Києвом і Москвою, що й констатує проф. Масарик, хоч зазначає, що з цього приводу не було жадних неприємних епізодів між чехами та українцями». Водночас Т. Масарик не готовий до повного державного відокремлення України від Москви: «Я вважав за неможливе залишатися на Україні, цілком відокремленій від Росії, не лише з огляду на давніші зобов'язання і обіцянки щодо Росії, але й з огляду на наших людей у більшовицькій Росії й передовсім, на наших полонених (щоби вони їх не переслідували)...»

У статті О. Бочковського детально переказано спеціальний меморандум про тогочасне становище в Росії, який Т. Масарик підготував на прохання американського

представника для Президента Вільсона. У п. 7 йдеться про українські справи: «Здібний уряд міг би привести українців до задоволення автономною республікою, яка була б частиною Росії. Це був первісний плян самих українців. Щойно пізніше вони висловились за свою самостійність, хоч самостійна Україна буде в дійсності німецькою чи австрійською провінцією. Німці та австрійці переводять супроти України ту саму політику, як щодо Польщі». Звісно, можна зрозуміти застереження Т. Масарика, бо у перспективі він бачив «прилучення Підкарпаття та української меншости в Словаччину»; «...маємо державоправну проблему Підкарпаття та вибудування цієї автономної області, що була признана нам мировою конференцією на основі бажання, висловленого її населенням в Америці та дома. Спеціальним питанням при цім було від початку зафіксування кордонів» (с. 424).

У публікації «Українська фільма в Парижі», підписаній криптонімом Л. Д., йдеться про демонстрування українського історичного кіно. Однак автор розчарований підміною слова «українське» на «російське» на рекламних плакатах. Натомість «в поясненнях до фільми уживаються лише слова «Україна». Фільма виконана видвірнею «ВУФКУ» із Бучмою в головній ролі. Темою до фільми, яка по українськи зветься «Тарас Трясило», а по французьки «Татари» (здається тому, що така назва більше промовляє до уяви паризької публіки), послужило повстання проти Польщі гетьмана Тараса Трясила у 1630 р.». Автор зазначає, що в фільмі точно показано життя польської шляхти та її ставлення до українського народу, натомість життя Запорозької Січі залишилось не зовсім зрозумілим для іноземців: «Такі гарні картини, як життя запорожців, козацька гульня, козацькі Ради, вибір нового кошового без відповідних пояснень не роблять відповідного вражіння на публіку, що не поінформована про тодішні відносини і звичаї», тому й не дивно, що в оцінках фільму трапляється, що козаків називають «народом із первісними обичаями». Оповідаючи про картину, автор узагальнює: «Фільма складена так, щоби переконувати, що досі ніхто не дбав про інтерес народу <...> В дійсности історія наших козацьких часів не знає ані подібного гетьмана, ані подібного кошового. По що для пропаганди скривлювати нашу історію...?»

«...почався дня 9 березня ц. р. у Харкові великий монстр-процес проти найвидатніших українських національних діячів. У будинку Харківської державної опери розсівся <...> більшовицький, найвищий на Україні, суд, що почав судити 45 передових українських громадян, нездужаних борців за національне українське визволення. Одиною і найбільшою провинною обвинувачених є факт, що вони не кинули віри в національне визволення, що були вірні державницьким українським ідеалам і що в згоді з ними та підпорядковуючись їм працювали над розвитком української культури та науки». Це фрагмент із публікації «Суд над репрезентами ідеї національного визволення». Автор невідомий. Однак думки в нього надзвичайно точні і зрозумілі. Так, судді – ті, хто знищив українську державність силою, хто під брехливими закличками до національного самовизначення народів не визнали самоозначення українського народу, а пішли на нього війною, нечуваним терором та руїною.

До слова, крім цієї статті, в «Ділі» були й інші про процес над надуманим більшовиками «Союзом визволення України». Усього з березня по червень 1930 р. надруковано 53 публікації. З них: 16 – інформації, замітки, невеликі листи та повідомлення, 37 – середні і великі за обсягом статті, кореспонденції, звіти про судові засідання, 2 – публікації на Заході.

У огляді «Відгуки харківського процесу: За океаном» зазначено, що в цій справі відбувалися масові виступи в різних містах Америки, де живе українська еміграція: «З усіх усюдів висилано телеграми і меморіяли до американського уряду та до впливових американських політиків з протестом проти більшовицького панування на великій Україні, а зокрема проти переслідування української духовної еліти». Тут своєю діяльністю виділяється «Об'єднання українських організацій в Америці», яке звернулося до голови Комітету закордонних справ, сенатора Бори. Цей лист підписали голова «Об'єднання» О. Ревюк та секретар д-р Л. Мишуга. 27 лютого 1930 р., як повідомляє «Діло», він був надрукований у «Нью-Йорк Таймс». У зверненні докладно йдеться як про Харківський процес, так і про більшовицьку окупацію України загалом та нищення Української церкви, розправи над українськими священниками. В огляді подій за океаном у львівському часописі згадано й американську «Свободу», яка друкувала повідомлення про численні протести, зокрема, від о. Івана Гундяка, пароха української автокефальної церкви в Майнеровілі до конгресмена Дж. Брума, який виступив у Конгресі, сказано, що й інші українські видання критикували розправу над українськими інтелігентами в Харкові. «Діло» закінчує огляд такими словами: «Відрадний обіл, що організація «Об'єднання» держить руку на живчику нашого національного життя і не занедбує ніякої нагоди, щоби пригадати нашим землякам в Америці, якого вони роду, а впливових чужинців інформує про положення на українських землях в Європі».

У повідомленні від 18 червня йдеться про те, що, на основі звернення директора Українського університету у Празі проф. Яковлева, проф. Смаль-Стоцького та голови Головної ради української еміграції проф. Шульгина, 14 Конгрес Товариства Приятелів Ліги Націй у Женеві ухвалив резолюцію, в якій засудив політичні репресії в Радянській Україні та інших радянських республіках.

Публіцисти й кореспонденти «Діла» відстежували у світовій пресі різні аспекти життя українців – політичні, історичні, культурні. Зокрема, не замовчували й критики. 11 квітня 1930 р. надруковано інформацію, з якої зрозуміло, що прихильники українофоба Крамаржа, чеські націонал-демократи, відверто потішаються на сторінках часопису «Народ» арештом українських емігрантів, які начебто були членами УВО й «агітували за відірвання Закарпатської України від ЧСР».

В огляді преси в Литві, Англії, СРСР від 11 травня 1930 р. йдеться, по-перше, про зміну попередніх планів прихильників Пілсудського щодо обіцянок звільнити Україну з -під більшовицького ярма в контексті того, що польсько-російська війна неможлива (за передовицею Романа Дмуровського «Знову поголоски про польсько-російську війну» в офіційному часописі «Лієтувос Аїдас» від 29 квітня 1930 р.); по-друге, про те, що «українська правиця, націоналісти, змагають до створення незалежної української держави від Кавказу до Карпат» (за статтею Войта, власного кореспондента «Манчестер Гардіан» у Берліні від 28 квітня 1930 р., присвяченій терористичному актові в радянському посольстві у Варшаві); по-третє, про депешу варшавського кореспондента московських «Известий» Братіна про останні арешти і знайдені вибухівки у Львові, про замах на радянського консула саме руками «українських терористів» – публікація від 26 квітня 1930 р.).

У публікації «Діла» від 24 травня 1930 р. згадано про низку статей берлінського кореспондента «Манчестер Гардіан» п. Войгта після відвідин Галичини, акцентовано на одній із них – «Меншості в Польщі. Делегації до Женеві. Давніші петиції», да-

тованій 7 квітня. Після розповіді про життя українців у Польщі автор пише про те, що договори про охорону національних меншин не дали бажаних для українців результатів, тому останні практикують петиції до Ліги Націй. «З тих петицій, – пише Войгт, – яких разом було 38, лише 14 признано «прийнятливими». При цім з тих 14 ніхто ніколи не чув, а решту (7) не були віддані до Ради Ліги, яка, здається, не знає що з ними зробити».

Стаття «Німці й українська проблема» (23 вересня 1930 р.) присвячена критиці офіційної Варшави і польської преси за поширення неправди про начебто німецьку протекцію української політики зокрема та українського національного життя загалом, адже ці вигадки здатні призвести до «... жалюгідної дезорієнтації наших людей щодо фактичного стану зацікавлення українськими справами у широкому світі, дає притоку до всіляких фантастичних політичних концепцій <...>, викликує наївні сподіванки і кінчається найприкрішими розчаруваннями». Аналітик «Діла», який не підписав свою статтю, як і більшість інших, бо була небезпека майбутніх переслідувань з боку польської адміністрації, застерігає земляків від марних надій після перемоги гітлерівців у Німеччині: «Коли справді в тому напрямку піде інтерпретація внутрішніх німецьких відносин та їхнього звязку з закордонно-політичними проблемами, передовсім проблемою Сходу Європи, то українська публична опінія готова ще в одній справі набрати фальшивого погляду». На основі цитування передової статті «Загадка Сходу» німецького щоденника «Гамбургер Нахріхтен» («Чи цікавить нас ця українська проблема? Наша дипломатія не привязує до неї ніякого значіння тому, що вона є внутрішньо-політичною справою, з одного боку, Польщі, з другого, Рад. Союзу, а від внутрішніх чужих справ ми тримаємо далеко наші пальці. <...> Для міродайних німецьких соціал-демократів і демократів чи то німецьких державників українці є лише немилими націоналістами з погромовою минувиною і тому треба їх ненавидіти...»), пам'ятаючи, що політика базується на фактах, автор висновує: «...концепція української державности ані в післявоєнній державній німецькій політиці, ані в німецькій публичній опінії не грала і дальше не грає ролі. Це повинні наші люди зясувати собі і не мати під цим оглядом ніяких сумнівів».

Як непряме підтвердження поданих вище цитат – інформація в повідомленні німецького часопису «Артайтер Цайтунг», надрукованому в «Ділі» 21 жовтня 1930 р., де зазначено, що помилково думати, буцімто національна боротьба у Східній Галичині повинна поставити на порядок денний українське питання. Також є й такі слова: «В СРСР жие більше ніж 30 мільонів українців, яких доля буде рішенням для всього українського народу. Питання, чи попри Росію та Польщу повстане українська держава, порішать не у Львові, а в Києві, Харкові й Одесі».

Реферування публікацій про українські справи у французьких часописах «Діло» подало 30 жовтня 1930 р. Автор із криптонімом «Л. І.» зазначає, що в деяких французьких публікаціях є фактичні і політичні неточності, а навіть і нісенітниці, але їх подано без коментарів, адже український читач зуміє самостійно все зрозуміти. Так, у жовтневому числі місячника «Ле Монд Ново» надруковано статтю «Україна» п. Бен Епштайна, у редакційній примітці до якої зазначено, що «українське питання одно з найскладніших і найделікатніших». В історичному зрізі звучить думка про події 1917-1930 рр., які призвели до глибоких змін у розвитку південної Росії, тобто України. «Версайський договір відорвав від України землі, які українці вважають своєю національною, віковою територією: Галичину, Гроденщину, Мин-

щину, Волинь, Поділля, Буковину, Бессарабщину і віддав їх Польщі, Румунії, Чехословаччині і Литві (!). Решту захопили більшовики». Покритикував п. Епштайн і роль українських провідників для здійснення політики інтернаціоналізації: «Речник українського національного руху проф. Грушевський є вже знову в СРСР і знову його прихильники збіглись до нього з усіх кінців світа, хоча країною володіють більшовики і хоча становище їх до України не є ясне». Автор стверджує, що царська Росія зробила з України революціонера з програмою і методами конспіраторів. «Росія збрала бурю, бо сіяла вітер <...> нема ніякого іншого способу задовольнити цей край, як признати його населенню право на установчі збори, на підставі загальних виборів, що рішатимуть про його будуччину».

Крім докладно описаної статті, автор «Діла» коротко згадує й інші публікації у жовтні, зокрема: у двотижневику «Ревю Де Монд» («Німецька проблема», автор «* * *», від 15 жовтня), де йдеться про те, що Німеччина мріє «після розвалу СРСР поширити свій вплив на Україну, що має багатющу землю під збіжа...»; у католицькому двотижневику «Ле Кореспондент» («Французька ескадрона на Україні»), де надруковано спогади старшини Жака д' Еспанія, у т. ч. й про те, як у 1919 р. він очолював свій ескадрон під час інтервенції на Херсонщині, але «під натиском селян мусів утікати»; у «Ревю де Парі» від 15 жовтня Ілько Борщак та Рене Мартель опублікували статтю про Мазепу.

На особливу увагу заслуговує монографія Рене Мартеля «Франція та Польща – реальність Східної Європи», що з'явилась у паризьких книгарнях восени 1930 р. «Діло» передруковує рецензію на книжку доктора Юрія Студинського, розміщену в часописі «Новий час» від 31 жовтня 1930 р. (Ч. 124), подає певні цитати безпосередньо з паризького видання, зокрема: про історію розвитку українського народу в Галичині, про документи з визвольної боротьби, про історію галицької мирної делегації, про рішення Антанти визнати Галичину у складі Польщі. У частині «Київ» проф. Р. Мартель робить екскурс у минуле. Згадує Переяславський договір, методичне знищення України московськими царями, часи Центральної Ради, Гетьманату, Директорії, детальніше аналізує Варшавський договір, який уклав С. Петлюра. У висновку автор «розбирає усі можливості української квестії чи прийде упадок совітів, чи вони залишаться, чи Україна буде зараз самостійною, чи в спілці із Росією, якої-небудь закраски архибілої, білої, білавої-червоною чи таки червоною і стверджує, що питання соборности українських земель ніколи не стратить своєї актуальности».

Наприкінці року у «Ділі» надрукована анонімна стаття «Поморя і Україна», в якій основний акцент зроблено на аналізі публікації в німецькому католицькому часописі «Німецьчина» (від 16 грудня 1930 р.) (лист із Лондона) та реакції на неї Т. С. К. (Кузіцкі) в «Газеті Варшавській». Самостійну Україну, як впливає з допису з Англії, що надрукований у «Німецьчині», «англійці вважають не лише зняряддям у торговельних справах, але також забезпеченням проти червоного імперіялізму, який в той спосіб втратив би доступ Чорного моря». Оскільки в цій публікації йшлося і про можливі зміни у Східній Європі, польська цензура конфіскувала цілі частини, про які можна хіба що здогадуватися. Натомість «Газета Варшавська» називає лондонського листа до «Німецьчини» німецьким «пробним бальюном». Цитуємо «ГВ»: «Є це, мовляв, лише одна з тих нових комбінацій, які зроджуються у головах приклонників мирної ревізії Версайського договору <...> Однаково відібрання Поморя,

як і створення України – це чисто німецькі пляни». «Діло» завершує огляд такими словами: «...про українську проблему в цілій її ширині буде щораз більше писатися на сторінках тієї світової преси, яка має відчуття актуальності і важливості політичних тем».

Результати і перспективи подальших досліджень обговорення

У процесі опрацювання підшивок газети «Діло» за 1930 р. у спецфондах Наукової бібліотеки імені Івана Франка було вивчено переважно оглядові та дайджестові публікації, що відображали українську тематику в європейській пресі. Це і питання прав і свобод українців у Галичині та Радянському Союзі, судилище в Харкові, відоме як «Процес СВУ», питання майбутнього політично-адміністративного конструювання Європи, з акцентуванням на впливи Радянського Союзу та Німеччини. Зрозуміло, що ми не претендували на історичні відкриття, адже послуговувались не архівними каталогами, однак можемо вважати, що газета «Діло» намагалась віддзеркалювати основні події та проблеми того часу з погляду українських інтересів. Читаючи часопис, мимоволі занурюємось в іншу історичну площину, яка мала місце понад 90 років тому, і ловимо себе на думці, що «українська карта», Україна як незалежна держава й досі залишається предметом суперечок та маніпуляцій сильніших сусідів: путінська Росія веде проти Заходу на території нашої країни гібридну війну, час від часу нарощуючи антиукраїнську істерію, Європейський Союз, попри численні запевнення у підтримці і висловлення занепокоєння, з одного боку, не поспішає надавати нам можливість вступити в осяжній перспективі до ЄС та НАТО, з іншого ж, – попри політичні санкції, фінансує кремлівський та антиукраїнський, антиєвропейський режим на сотні мільярдів доларів щорічно (енергетичний сектор). Тому в цьому сенсі від 1930 р. до 2021 р. у ставленні до українців багато що залишилось незмінним: ми як були об'єктом політичних рішень та дій, так ним і залишаємось досі.

На основі підшивок «Діла» можна поглиблено досліджувати й інші аспекти тогочасного життя: колективізацію й розкуркулення в СРСР, політичні переслідування та процес «СВУ», національні питання в умовах перебування частин українських територій під протекторатами інших держав, мистецьке й культурне життя, спортивні події тощо.

Висновок

Здійснене дослідження дозволило нам доповнити історію української та зарубіжної журналістики, її джерельну базу, впровадити в науковий обіг окремі публікації.

Вивчений матеріал дає змогу сказати, що, по-перше, нам потрібно глибше вивчати національну й патріотичну журналістську спадщину, що зосереджувалась на важливих питаннях для можливої розбудови України в умовах чужого протекторату (щоденник «Діло» – один із таких зразків, його нерідко називають українським «Таймсом»), знаходити там підказки для сьогодення, по-друге, намагатись кардинально по-іншому зрозуміти значення преси сьогодні, відійти від примітивізації ролі ЗМІ як комунікації, від домінування відображення на основі космополітизму, повернутись до глибокої аналітики, на основі чого вибудовувати національну інформаційну політику (це вже питання національної безпеки).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. «Арбайтер Цайтунг про українське питання» (1930), *Діло*, 21 жовт., с. 4.
2. «Відгуки харківського процесу: За океаном» (1930), *Діло*, 13 черв., с. 4-5.
3. «За океаном (1930). Відгуки харківського процесу», 13 черв., с. 4-5.
4. «Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства». URL: <http://www.lsl.lviv.ua/index.php/uk/fahovi-vydannya/zbirnyk-prats-ndi-presoznavstva/>
5. «Конгрес Товариства Приятелів Ліги Націй проти політичних переслідувань на Рад. Україні» (1930), *Діло*, 18 черв., с. 4.
6. «Манчестр Гардіян» про українські петиції до Ліги Націй» (1930), *Діло*, 24 трав., с. 1-2.
7. «Німці й українська проблема» (1930), *Діло*, 23 верес., с.1.
8. «Огляд української преси. Відгуки українських справ та натяки на них» (1930), *Діло*, 11 трав., с. 2-3.
9. «Поморя і Україна» (1930), *Діло*, 28 груд. (число сконфісковане), с. 1-2.
10. «Суд над репрезентантами ідеї національного визволення» (1930), *Діло*, 15 берез., с. 1.
11. «Француз про українську справу» (1930), *Діло*, 1 лист., с. 2.
12. «Чеські націонал-демократи проти українців» (1930), *Діло*, 11 квіт., с. 2.
13. https://zaxid.net/na_zaporizhzhii_cherez_ukrayinsku_movu_vbili_sina_mistsevogo_pidpriyemtsya_n1529820
14. Martel, René (1930). *La France et la Pologne-Réalité de l'Est Europeen*, Marcel Riviere Paris, 727 p.
15. Бочковський, О. І. (1930). «Всесвітня революція» Т. Г. Масарика й українська справа», *Діло*, 14 січ., с. 11-13.
16. Галин (1930). «Більшовицький макіявелізм. Гольоси до процесу «Спілки Визволення України» (Кореспонденція з Відня)», *Діло*, 6 черв., с. 1.
17. Житарюк, М. Г. (1997). *Формування європейською пресою громадської думки про політичне становище України 30-років ХХ ст. (проблематика і специфіка відображення): Дис... канд. філол. наук: 10.01.08*, Львівський держ. ун-т ім. Івана Франка, Львів, 222 с.
18. Житарюк, М. Г. (1997). *Четвертована, але жива: закордонна преса про політичні процеси в Україні напередодні Другої світової війни: Монографія*, За вільну Україну, Львів, 124 с.
19. Кость, С. А. (2008). *Історія української журналістики (західноукраїнська преса першої половини ХХ ст.: структура, проблематика. Книга перша*, Львів, 268 с.
20. Кость, С. А. (2013). «Голодомор у відображенні західноукраїнської преси початку 30-х рр. ХХ ст.», *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*, вип. 3, Львів, с. 251-262. URL: <http://www.lsl.lviv.ua/wp-content/uploads/Zb/NDI2013/JRN/PDF/21.pdf>
21. Курилишин, К. (2015-2021). *Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали до біобібліографістики*, томи 1-6, Львів.
22. Л. Д. (1930). «Українська фільма в Парижі», *Діло*, 6 берез., с. 5.
23. Л. І. (1930). «Французькі журнали про українську справу», *Діло*, 30 жовт., с. 1-2.
24. Студинський, Юрій (1930). «Француз про українську справу», *Новий Час*, ч. 124, 31 жовт.

25. Шаповал, Ю. Г. (1999). *«Діло» (1880-1939 рр.): Поступ української суспільної думки: Монографія*; НАН України, Науково-дослідний центр періодики Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника, Львів, 383 с.
26. Шаповал, Ю. Г. (2006). *Національна журналістика: наукові праці: В 2 т., Т. 1*, Львів, 687 с.
27. Шаповал, Ю. Г. (2006). *Національна журналістика: наукові праці: В 2 т., Т. 2*, 484 с.
28. Шаповал, Ю. Г. (2007). *«Діло» (1880-1939) – перша українська щоденна газета: Навчальний посібник*, Міжнародний економіко-гуманітарний ун-т ім. Степана Дем'янчука, Рівне, 68 с.

REFERENCES

1. «Arbaiter Tsaitung pro ukrainske pytannia» (1930), Dilo, 21 zhovt., s. 4.
2. «Vidhuky kharkivskoho protsesu: Za okeanom» (1930), Dilo, 13 cherv., s. 4-5.
3. «Za okeanom (1930). Vidhuky kharkivskoho protsesu», 13 cherv., s.4-5.
4. «Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho instytutu presoznavstva». URL: <http://www.lsl.lviv.ua/index.php/uk/fahovi-vydannya/zbirnyk-prats-ndi-presoznavstva/>
5. «Konhres Tovarystva Pryiateliv Lihy Natsii proty politychnykh peresliduvan na Rad. Ukraini» (1930), Dilo, 18 cherv., s. 4.
6. «Manchestr Gardiiian» pro ukrainski petytsii do Lihy Natsii» (1930), Dilo, 24 trav., s. 1-2.
7. «Nimtsi y ukrainska problema» (1930), Dilo, 23 veres., s.1.
8. «Ohliad ukrainskoi presy. Vidhuky ukrainskykh sprav ta natiaky na nykh» (1930), Dilo, 11 trav., s. 2-3.
9. «Pomoria i Ukraina» (1930), Dilo, 28 hrud. (chyslo skonfiskovane), s. 1-2.
10. «Sud nad reprezentantamy idei natsionalnoho vyzvolennia» (1930), Dilo, 15 berez., s. 1.
11. «Frantsuz pro ukrainsku spravu» (1930), Dilo, 1 lyst., s. 2.
12. «Cheski natsional-demokraty proty ukrainsiv» (1930), Dilo, 11 kvit., s. 2.
13. https://zaxid.net/na_zaporizhzhii_cherez_ukrayinsku_movu_vbili_sina_mistsevogo_pidpriyemtsya_n1529820
14. Martel, René (1930). *La France et la Pologne-Réalité de l'Est Europeen*, Marcel Riviere Paris, 727 p.
15. Bochkovskiy, O. I. (1930). «Vsesvitnia revoliutsiia» T. H. Masaryka y ukrainska sprava», Dilo, 14 sich., s. 11-13.
16. Halyn (1930). «Bilshovytskyi makiiavelizm. Holosy do protsesu «Spilky Vyzvolennia Ukrainy» (Korespondentsiia z Vidnia)», Dilo, 6 cherv., s. 1.
17. Zhytariuk, M. H. (1997). *Formuvannia yevropeiskoiu presoiu hromadskoi dumky pro politychne stanovyshche Ukrainy 30-rokiv XX st. (problematyka i spetsyfika vido-brazhennia): Dys... kand. filol. nauk: 10.01.08, Lvivskiy derzh. un-t im. Ivana Franka, Lviv, 222 s.*
18. Zhytariuk, M. H. (1997). *Chetvertovana, ale zhyva: zakordonna presa pro politychni protsesy v Ukraini naperedodni Druhoi svitovoi viiny: Monohrafiia, Za vilnu Ukrainu, Lviv, 124 s.*
19. Kost, S. A. (2008). *Istoriia ukrainskoi zhurnalistyky (zakhidnoukrainska presa pershoi polovyny XX st.: struktura, problematyka. Knyha persha, Lviv, 268 s.*

20. Kost, S. A. (2013). «Holodomor u vidobrazhenni zakhidnoukrainskoi presy pochatku 30-kh rr. XX st.», Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho instytu presoznavstva, vyp. 3, Lviv, S. 251-262. URL: <http://www.lsl.lviv.ua/wp-content/uploads/Zb/NDI2013/JRN/PDF/21.pdf>
21. Kurylyshyn, K. (2015-2021). Chasopys «Dilo» (Lviv, 1880–1939 rr.): materialy do biobibliohrafistyky, tomy 1-6, Lviv.
22. L. D. (1930). «Ukrainska filma v Paryzhi», Dilo, 6 berez., s. 5.
23. L. I. (1930). «Frantsuzki zhurnaly pro ukrainsku spravu», Dilo, 30 zhovt., s. 1-2.
24. Studynskyi, Yurii (1930). «Frantsuz pro ukrainsku spravu», Novyi Chas, ch. 124, 31 zhovt.
25. Shapoval, Yu. H. (1999). «Dilo» (1880-1939 rr.): Postup ukrainskoi suspilnoi dumky: Monohrafiia; NAN Ukrainy, Naukovo-doslidnyi tsentr periodyky Lvivskoi naukovoï biblioteky im. V. Stefanyka, Lviv, 383 s.
26. Shapoval, Yu. H. (2006). Natsionalna zhurnalistyka: naukovi pratsi: V 2 t., T. 1, Lviv, 687 s.
27. Shapoval, Yu. H. (2006). Natsionalna zhurnalistyka: naukovi pratsi: V 2 t., T. 2, 484 s.
28. Shapoval, Yu. H. (2007). «Dilo» (1880-1939) – persha ukrainska shchodenna hazeta: Navchalnyi posibnyk, Mizhnarodnyi ekonomiko-humanitarnyi un-t im. Stepana Demianchuka, Rivne, 68 s.

UKRAINE IN THE INTERNATIONAL PRESS IN 1930 (ON THE MATERIALS OF THE LVIV NEWSPAPER «DILO»)

Maryan Zhytaryuk

*Ivan Franko National University of Lviv,
General Chuprynka street, 49, 79044, Lviv, Ukraine
e-mail: maryan.zhytaryuk@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-5690-5701>*

In the article of Professor Maryan Zhytaryuk, it is implemented the systematization of publications in the international press of 1930 about Ukraine on the materials of the Lviv newspaper «Dilo». Important political issues, in particular: Bolshevism in Soviet Ukraine, the massacre of the Ukrainian intelligentsia (Union for the Liberation of Ukraine), the interpretation of the «Ukrainian political problem» in European countries were singled out and generalized.

The topicality of the article subject follows from the need to supplement the materials on the study of the «Ukrainian question», from the understanding that the interwar period, mainly in the 30s of the twentieth century, is a concentrated historical and political period, that is represented on newspaper and magazine columns. During the decade (30s of the twentieth century) – there were thousands of them. For example, in the newspaper «Dilo» only in the first three months of 1930 we can find more than 100 publications on international subjects. Therefore, the author narrowed the research materials to translated materials in the genres of press round-up, review, digest of publications in the foreign press.

The purpose of the article is to focus on Ukrainian issues in the international press based on translations and comments on foreign publications in the newspaper «Dilo» in 1930. The task of the publication is to comprehend the identified texts in the context of geopolitical construction on the eve of World War II; to supplement the history of Ukrainian and foreign journalism and its source base.

In the article the author uses the method of scientific study of primary sources found in the special funds of the Scientific Library of LNU. I. Franko, in particular, the bundles of the newspaper «Dilo» for 1930. 252 publications were processed, some of which - in several submissions. Based on scientific summarizing, 15 publications on political issues with the keyword «Ukraine» were selected on the basis of translated sources from foreign media (scientific research method). Actually with the purpose of understanding the raised issues (conceptual analysis) and of preparing some certain conclusions and generalizations (methods of synthesis, induction and deduction) the problem-thematic analysis was used.

Key words: Ukraine, Poland, Soviet Union, «Dilo», international press, digest, 1930.